

ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA
ANNALS OF THE UNIVERSITY OF CRAIOVA
ANNALES DE L'UNIVERSITÉ DE CRAIOVA



Seria
PSIHOLOGIE - PEDAGOGIE

Series
PSYCHOLOGY - PEDAGOGY

AN - XIV, 2015, nr. 31 – 32

ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA
ANNALS OF THE UNIVERSITY OF CRAIOVA
ANNALES DE L'UNIVERSITÉ DE CRAIOVA
SERIES: PSYCHOLOGY - PEDAGOGY

BIANNUAL PUBLICATION,
EDITED BY THE TEACHING STAFF TRAINING DEPARTMENT
YEAR XIV, 2015, NO. 31-32

REVIEWERS

Professor ION DUMITRU, Ph.D. (The West University)
Professor MARIN MANOLESCU, Ph.D. (The University of Bucharest)

EDITORIAL BOARD:

Professor JOSÉ WOLFS, Ph.D. (L'Université Libre de Bruxelles)
Professor ION DUMITRU, Ph.D. (The West University, Timișoara)
Professor MIRON IONESCU, Ph.D. (Babeș Bolyai University, Cluj-Napoca)
Professor IOAN NEACȘU, Ph.D. (The University of Bucharest)
Professor DAN POTOLEA, Ph.D. (The University of Bucharest)
Associate Professor MACIUC IRINA, Ph.D. (The University of Craiova)
Associate Professor VIOREL IONEL, Ph.D. (The University of Craiova)

EDITORS:

Associate Professor FLORENTIN REMUS MOGONEA, Ph.D.
Associate Professor AUREL PERA, Ph.D.
Associate Professor ALEXANDRINA MIHAELA POPESCU, Ph.D.
Senior Lecturer ECATERINA SARAH FRĂSINEANU, Ph.D.
Senior Lecturer MIHAELA AURELIA ȘTEFAN, Ph.D.
Senior Lecturer VALI ILIE, Ph.D.

EDITOR-IN-CHIEF:

Senior Lecturer FLORENTINA MOGONEA, Ph.D.

EDITORIAL SECRETARY:

Senior Lecturer FLORENTINA MOGONEA, Ph.D.

This volume was approved by CNC SIS code: 35
ISSN 1582 – 313X

UNIVERSITARIA PUBLISHING HOUSE, CRAIOVA

ADDRESS OF THE EDITORIAL OFFICE:

THE UNIVERSITY OF CRAIOVA
TEACHING STAFF TRAINING DEPARTMENT

13, Al. I. Cuza Street, Craiova, Dolj, Postal code 200585
Telephone (040)251422567

Web: <http://cis01.central.ucv.ro/DPPD>

E - mail: dppd@central.ucv.ro

Authors are fully responsible for both content and translation of texts.

ABORDĂRI TEORETICE – REEVALUĂRI ȘI DESCHIDERI / THEORETICAL APPROACHES – NEW INTERPRETATIONS

INIȚIEREA STUDENȚILOR ÎN REALIZAREA CERCETĂRII PEDAGOGICE. CLARIFICĂRI TEORETICE ȘI SARCINI REFLEXIV-APLICATIVE

STUDENTS' INITIATION TO UNDERTAKE THE PEDAGOGICAL RESEARCH. THEORETICAL CLARIFICATIONS AND REFLEXIVE-APPLICATIVE TASKS

Lector univ. dr. **Ecaterina Sarah Frăsineanu**,
DPPD, Universitatea din Craiova
Senior lecturer, Ph. D. **Ecaterina Sarah Frăsineanu**,
TSTD, University of Craiova

Conf. univ. dr. **Alexandrina Mihaela Popescu**,
DPPD, Universitatea din Craiova
Associate Professor, Ph. D. **Alexandrina Mihaela Popescu**,
TSTD, University of Craiova

Abstract

The material we present proposes a brief overview of the pedagogical research methodology and shows the requirements to be taken into account by students trying to get familiar with this issue. The mode of construction of the article was designed as a combination of the theoretical and applied approach, by formulating certain tasks for reflection and practice in learning, within a teaching workshop.

We believe that the benchmarks and the same time, the determinants, that the beginner students can follow in order to understand the way how get outlined the main rules of design, implementation and valorization of the research, are:

- I. The specifics and functions of the pedagogical research (research as structure)*
- II. The stages of pedagogical research (the process)*
- III. Developing the research paper (final product)*
- IV. Prevention/settlement of certain difficulties*

V. The professional deontology

Keywords: *pedagogical research, methodology, stages, requirements, deontology*

1. Necesitatea implicării viitorului profesor în activitatea de cercetare. Specificul și funcțiile cercetării pedagogice

La nivel acțional, cercetarea depășește documentarea și studiul. Cercetarea pedagogică este "un tip special de cercetare științifică, un proces continuu ce are ca scop explicarea, înțelegerea, optimizarea, inovarea, reformarea și prospectarea activității de instruire și educare, în viziune sistemică, bazându-se pe investigarea teoretică și/sau practic-aplicativă a relațiilor funcționale și cauzale dintre componentele și variabilele fenomenului educațional." (Bocoș, 2003, p. 7).

Spre deosebire de cercetările din științele exacte, cercetările din domeniile socioumane necesită o abordare holistă, acceptă hazardul, integrează realizările anterioare, admit apropierea de cunoașterea artistică și interpretarea calitativă, nu numai cantitativă, căutând noi criterii de raționalitate (Joița, 1998).

În cercetarea pedagogică, specificul domeniului ridică probleme legate de găsirea metodelor științifice, relația intervenție – efecte, diminuarea influențelor factorilor întâmplători, eliminarea efectelor implicate de variabilitatea umană ca subiect al cercetării. Chiar dacă este un tip special al cercetării științifice, apelând și la metodologia altor științe, ea surprinde o serie de practici educaționale și modalitățile de îmbunătățire ale acestora.

Scopul cercetărilor realizate de profesorii practicieni este, în general, unul aplicativ-ameliorativ.

Comparativ cu cercetătorii de profesie, profesorii cercetători întâmpină dezavantajul lipsei de timp, al imposibilității de generalizare a rezultatelor obținute prin cercetări proprii, dar au avantajul contactului cu realitatea educațională. Necesitatea cercetărilor realizate de către profesori este justificată prin faptul că, astfel, pot fi cunoscute și interpretate mai bine fenomenele educaționale, este facilitată descoperirea unor teorii și practici inovative, se popularizează ideile și practicile educaționale descoperite.

La întrebarea dacă realizarea cercetării este strict normativă sau constructivă, o alegere pentru a doua variantă, ca răspuns al studenților începători, demonstrează o intuire corectă a specificului domeniului pedagogic și a rolului pe care cercetarea pedagogică îl deține.

2. Etapele cercetării pedagogice

Întregul demers al cercetării pedagogice sau educaționale este un proces complex, recurent, continuu. Ca răspuns la întrebarea cum pot realiza profesorii cercetări pedagogice/metodico-științifice, vom prezenta în continuare, în sinteză, etapele și acțiunile de cercetare formulate sau admise de cei mai mulți autori din literatura de specialitate, cu mențiunea ca fiecare profesor cercetător trebuie să realizeze cercetarea în modul propriu, creativ. Pentru fiecare etapă există cerințe și criterii fundamentale de realizare (Neacșu, 1990, pp. 219-225).

Distingem între: proiectarea/pregătirea cercetării, ca structurare a acesteia sub formă de proiect, desfășurarea cercetării, ca proces – și valorificarea cercetării, ca produs. În ceea ce privește partea de proiectare, suntem de acord cu autorii lucrării *Manual de tehnici și abilități academice*, care arătau că „Cea mai evidentă trăsătură a unui proiect este faptul că acesta trebuie să atingă un anumit scop. Dar cel mai util este să ne gândim la un proiect ca la un instrument de schimbare.”(Bogathi și Sulea, coord., 2008, p. 349).

De obicei, fazele cercetărilor ameliorative, ca cercetări complexe, pe bază de experiment, respectă următoarea succesiune:

- faza preconstatativă în care are loc elaborarea, verificarea și perfecționarea instrumentarului de lucru care va fi folosit în faza constatativă și obținerea unor date de start, orientative, de ansamblu, asupra fenomenului studiat;
- faza constatativă (preexperimentală) – axată pe obținerea unor date cantitative sau calitative, care vizează problematica de cercetare;
- faza experimentală în care sunt introduse sau manipulate variabilele independente propuse prin ipotezele cercetării și în care se urmăresc efectele acestora asupra variabilelor dependente;
- faza de posttest: pe baza acelorași instrumente de evaluare (probe, teste, fișe, chestionare etc.) se fac comparații pentru a constata relevanța statistică a datelor obținute;
- faza de retest este o nouă verificare de la distanță a relevanței și stabilității în timp a efectelor variabilelor independente.

Cerințele sau exigențele logice pentru fiecare etapă pot fi descoperite și analizate de către studenți utilizând metodologia activităților organizate pe grupuri. La final, putem sintetiza principalele cerințe identificate.

Etapete cronologice ale cercetării sunt:

I. Delimitarea problemei de cercetat

Formularea problemei sau a temei presupune circumscrierea ariei cercetării: la ce etapă de vârstă, disciplină, activitate sau pentru ce componente se va realiza cercetarea. Pentru precizarea problematicii trebuie să răspundem la întrebările esențiale în orice acțiune de cunoaștere și de căutare: ce?, cine?, unde?, când?, cum?, pentru ce?, de ce?, cât? constituie obiectul sau problema cercetării. De asemenea, este motivată alegerea temei.

II. Documentarea, prelucrarea și organizarea informațiilor științifice

În această etapă sunt căutate sursele de documentare primare/original/clasice și cele secundare. Pentru o mai bună structurare în activitatea de documentare este nevoie de un plan de documentare, de constituirea unor liste bibliografice sau a unor seturi de temeni cheie, mai ales că „Pentru documentare, pot fi valorificate și posibilitățile oferite de Internet. Exigențele sunt însă mai mari decât în cazul surselor bibliografice, dat fiind numărul mare al surselor de documentare și al materialelor care pot fi accesate, dar și calitatea acestora.” (Mogonea et al, 2012, p. 56).

Prelucrarea informațiilor se face sub formă de titluri, fișe de lectură, planuri de idei, teze, rezumate, conspecte, referate, extrase, recenzii, sinteze. Sunt definite conceptele utilizate. Organizarea informațiilor este reflectată de maniera personală

de prezentare a rezultatelor documentării și prelucrării informațiilor, iar sursele bibliografice și webografice vor fi indicate corect, consecvent, în funcție de un sistem de referință.

III. Stabilirea obiectivelor cercetării

Problema este împărțită și obiectivată în anumite rezultate, aspecte, planuri ale cercetării. Obiectivele influențează formularea ipotezelor; de asemenea, ele determină modul de organizare-desfășurare a acțiunilor propriu-zise de cercetare, devenind paliere de acțiune, iar, în prezentarea rezultatelor, vor fi subcapitole ale cercetării. Formularea obiectivelor decurge din etapele anterioare: după identificarea anumitor probleme care vor fi cercetate, se identifică ceea ce se urmărește în legătură cu ele, dar obiectivele depind, în mod prioritar, de tipul de cercetare pe care dorim să o realizăm.

Este important să precizăm că obiectivele cercetării exprimă intențiile cercetătorului și nu trebuie confundate cu obiectivele instructiv-educative.

Criteriile principale impuse de metodologia cercetării științifice se raportează la claritatea, relevanța, calitatea și numărul realist al obiectivelor pe care le putem propune.

IV. Alegerea tipului de cercetare

În interdependență cu obiectivele cercetării, se stabilește tipul de cercetare. Cel mai utilizat criteriu este cel după metodologia dominantă aplicată, conform căruia, cercetările pot fi: observaționale sau constatative, experimentale, speculative, comparative, istorice. Viitorul profesor cercetător va avea în vedere coerența în demersurile asumate.

V. Formularea ipotezelor cercetării

Ipotezele cercetării sunt predicții probabile sau condiționale referitoare la relația dintre variabilele sau factorii implicați în fenomenul cercetat. Aceste variabile se împart în variabile independente și variabile dependente; prin examinarea variabilelor independente și dependente, prin construirea unor soluții în rezolvarea problemei cercetării și alegerea celor cu probabilitate mai mare de realizare, pe baza raționamentelor deductive se ajunge la formularea ipotezelor.

Ipotezele au statut provizoriu, hypo thesis, însemnând presupunere, ceea ce arată că rezultatele obținute prin cercetare le pot confirma sau infirma. Ele trebuie să răspundă următoarelor cerințe: susținere logică, epistemologică, metodologică, să fie plauzibile/să aibă coerență internă și externă, să poată fi verificate, să concorde cu obiectivele cercetării, să fie exprimate clar, să fie noi, prezentând o distanțare față de alți autori, să poată fi generalizate, să fie complexe, testabile, predicibile, să fie reproductibile și utile.

Stabilirea corectă a ipotezelor este decisivă pentru o cercetare, ele reprezentând “nervul central” al acesteia (Joița, 1998). Principalele greșeli în construirea ipotezelor sunt: incoerența obiective-ipoteze, formularea neexplicită, generală, în sensul că nu pot fi testate statistic sau prea complexă, în care sunt incluse mai multe variabile.

Pentru a elimina erorile în urmărirea ipotezelor și în interpretarea datelor obținute se folosesc tehnici de triangulare, adică de comparare din mai multe puncte de vedere: triangulația în timp, în spațiu, teoretică, metodologică, a cercetătorului.

VI. Propunerea unei metodologii generale de realizare a cercetării

Această propunere a metodologiei cercetării înseamnă o alegere inițială la nivelul următoarelor componente, care vor fi detaliate în desfășurarea cercetării: eșantionul; resursele necesare; durata cercetării; locul; strategia cercetării (longitudinală, transversală); tipul de demers în cercetare (inductiv sau deductiv); identificarea variabilelor independente și dependente, a variabilelor parazite; activitățile propuse; opțiunea pentru anumite metode de cercetare în colectarea, verificarea, prelucrarea și valorificarea datelor; rezultatele așteptate și propuneri. Așadar, eșantionul, locul cercetării trebuie să aibă reprezentativitate, resursele necesare (inclusiv durata cercetării) să fie eficiente, strategia cercetării, tipul de demers în cercetare – să dispună de optimizare, în identificarea variabilelor va fi nevoie de raționalitate, de anticiparea dificultăților, activitățile propuse și opțiunea pentru anumite metode de cercetare necesită competențe organizatorice/cunoașterea metodologiei/aplicabilitate, iar rezultatele așteptate și propunerile realizate trebuie să demonstreze o abordare inovativă.

VII. Pentru organizarea și desfășurarea cercetării se realizează identificarea activităților, acțiunilor, sarcinilor, rolurilor; repartizarea resurselor; conceperea metodelor, instrumentelor. Este etapa esențială, propriu-zisă, de implementare a măsurilor propuse.

După scopul utilizării acestora, metodele de cercetare se pot grupa în: metode de colectare a datelor, metode de măsurare și de cuantificare a lor, metode de prelucrare matematico-statistică și de interpretare a rezultatelor. Pe parcursul desfășurării cercetării se înregistrează date referitoare la variabilele dependente, influențate prin măsurile propuse, variabilele parazite ale cercetării, reprezentate de factori care nu pot fi controlați, dar care intervin la nivelul efectelor, condițiile existente sau create, prestația și rezultatele subiecților, atitudinile, opiniile, dificultățile acestora și soluțiile formulate.

VIII. Prezentarea, prelucrarea și interpretarea datelor se poate realiza fie cantitativ, fie calitativ, fie combinat, în funcție de obiectivele și ipotezele formulate.

IX. Adesea, ultima etapă a cercetării – comunicarea, implementarea și perfecționarea rezultatelor – este neglijată, deși reprezintă finalitatea cercetării.

Elaborarea și redactarea lucrării se realizează în variante, care vor fi corectate, îmbunătățite, având în vedere necesitatea „decantării datelor”. În acest scop, este utilă cunoașterea mai multor modele de lucrări metodico-științifice, mai ales a celor cu valoare recunoscută.

3. Elaborarea lucrării de cercetare (produsul final)

Produsul de cercetare poate fi reprezentat, pentru studenții care se pregătesc să fie profesori, de articol de cercetare sau lucrare de licență, iar, în perspectivă, acesta poate lua forma lucrării de disertație, lucrării de doctorat, lucrării metodico-

științifice de grad etc., importantă fiind înțelegerea cerințelor și a necesității ca acestea să fie respectate.

Principalele *criterii de apreciere* urmărite în realizarea unei lucrări de cercetare sunt:

- ✚ relevanța, utilitatea temei;
- ✚ identificarea și prelucrarea bibliografiei (să fie nouă, esențială, să fie rezumată propriu);
- ✚ informațiile să fie organizate, să acopere toate aspectele principale, să prezinte coerență, rigurozitate, raționalitate, să fie relevante;
- ✚ delimitarea ideilor proprii de ideile altor autori, menționarea surselor, utilizarea de material explicativ, grafic și ilustrativ (în anexele lucrării), de rezumate parțiale și totale, respectarea numărului de pagini recomandat pentru întreaga lucrare și a unui echilibru al părților;
- ✚ stabilirea clară a obiectivelor cercetării;
- ✚ formularea corectă a ipotezelor de cercetare;
- ✚ corelarea temă-documentare-obiective-ipoteze-metodologie;
- ✚ corectitudinea ideilor, interpretărilor, calitatea argumentelor, reflecțiilor, concluziilor, soluțiilor.

4. Prevenirea/soluționarea unor dificultăți

Încă din timpul familiarizării cu problematica cercetării psihopedagogice este probabil ca studenții să se confrunte cu o serie de temeri și să poată anticipa dificultățile practice ale cercetării. Principalele dificultăți ale cercetării pedagogice sunt influențate de specificul/natura fenomenului educațional: faptul că fenomenele sunt ireversibile și nu mai pot fi verificate întocmai, înregistrarea nu este exhaustivă, dificultatea delimitării și controlării variabilelor, dificultatea construirii unor instrumente de cercetare, dificultatea aplicării metodelor, limite de competență, de timp, limita didactică, limitele de probabilitate pe care le au rezultatele, limite organizatorice, tehnice, financiare.

„Sfânta treime metodologică” o reprezintă, după Iluț (1997): validitatea, fidelitatea, generalizabilitatea cercetării.

5. Deontologia profesională

În realizarea cercetării este recomandată respectarea unor *norme etice sau de deontologie a cercetării*, care stabilesc o raportare corectă a cercetătorului, atât la propria cercetare, cât și la factorii umani antrenați în cercetare sau care vor utiliza rezultatele cercetării. Astfel, sunt necesare: menționarea surselor de documentare; respectarea adevărului în comunicarea rezultatelor obținute; asumarea responsabilității față de conținutul cercetării, cu posibilitatea de a proba fiecare afirmație; evitarea acțiunilor care ar putea să influențeze în mod negativ subiecții, starea lor fizică și psihică, demnitatea acestora; obținerea acordului subiecților pentru includerea lor în cercetare (o dificultate în aplicarea unor metode) și asigurarea păstrării anonimatului asupra identității subiecților; relaționarea adecvată, nonsubiectivă cu participanții, pentru a nu influența rezultatele obținute.

În încheiere, considerăm că tabloul cerințelor pentru o bună realizare a cercetării psihopedagogice (Figura 1) rămâne deschis. În funcție de componentele majore ale demersului de cercetare, pot fi propuse și alte norme care să contribuie la buna desfășurare a acesteia, norme care sunt acceptate propriu de către studenți și care i-ar putea ajuta în calitate de viitori profesori cercetători.

1. Problema: - delimitare - motivarea alegerii	2. Documentarea: - structurare - manieră personală - indicarea surselor	3. Obiectivele: - claritate - relevanță - calitate - realism
4. Tipul cercetării: - coerență	5. Ipotezele: - caracter logic - plauzibile - generalizabile - claritate - noutate - complexitate - aplicabilitate - utilitate	6. Metodologia aleasă: - reprezentativitate - eficiență - optimizare - raționalitate - abordare inovativă
7. Desfășurarea: - rigoare metodică - implicare	8. Rezultatele: - corectitudine statistică - relevanță	9. Lucrarea finală: - susținere argumentată - sinteză - deontologie

Figura 1: Un tablou sintetic al cerințelor de realizare a cercetării pedagogice

Și lista bibliografică recomandată studenților noștri pentru aprofundare rămâne deschisă:

- Ciolan, L. (2011). *Metodologia cercetării educaționale*. Proiectul PIR, MECS, București
- Chelcea, S. (2001). *Metodologia cercetării sociologice: metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică
- Gugiuman A., Zețu, E., Codreanca, L. (1993). *Introducere în cercetarea pedagogică*. Chișinău: Editura Tehnică
- Huberman, A. M. (1978). *Cum se produc schimbările în educație și învățământ*, București: E.D.P.
- Ionel, V. (2008). *Fundamentele pedagogiei*. Craiova: Editura Universitaria

- Drăgan, J., Nicola, I. (1993). *Cercetarea psihopedagogică*. Tg.Mureș: Tipomureș
- Frăsineanu, E. S. (2013).“Cercetarea pedagogică”. În *Pedagogie și psihologie pentru pregătirea examenelor de definitivat și grad didactic II*. Maciuc, I. et al. Craiova: Editura Universitaria
- Krueger, R.A., Casey, M.A. (2005). *Metoda Focus Grup: ghid practic pentru cercetarea aplicată*. Iași: Editura Polirom
- Mucchielli, A.(coord.) (2002). *Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale*. Iași: Polirom
- Ștefan, M. A. (2013). “Metodologia cercetării educaționale” în Popescu, A.M. (coord.), Frăsineanu, E.S., Mogonea, F., Ștefan, M. A., Mogonea, F.R. *Formarea psihopedagogică a profesorului – ipoteze și soluții aplicative, sarcini, modele și instrumente*. Craiova: Sitech

REFERINȚE

1. Bocoș, M. (2003). *Teoria și practica cercetării pedagogice*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință
2. Bogathi, Z., Sulea, C. (2008). *Manual de tehnici și abilități academice*. Timișoara: Editura Universității de Vest
3. Iluț, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului*. Iași: Polirom
4. Joița , E. (1998). *Pedagogia – știința integrativă a educației*. Iași: Polirom
5. Mogonea, F.R., Mogonea, F., Popescu, A.M., Ștefan, M.A. (2012). *Ghid teoretic și aplicativ pentru realizarea lucrării de licență/disertație*. Craiova: Universitaria
6. Neacșu, I. (1990). *Metode și tehnici de învățare eficientă*. București: Editura Militară